

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ІВАНЧЕНКО ВАДИМ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 342.951:336.411

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
МОБІЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Державному науково-дослідному інституті Міністерства внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, доцент
Свиридюк Наталія Петрівна,
Державний науково-дослідний інститут
МВС України,
заступник завідувача науково-дослідної
лабораторії кримінологічних досліджень та
проблем запобігання злочинності

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Діхтієвський Петро Васильович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри адміністративного права

кандидат юридичних наук, доцент
Чорна Вікторія Григорівна,
Національна академія внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративного права і
процесу

Захист відбудеться «28» вересня 2018 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.006.09 у Державному вищому навчальному закладі «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 04050, м. Київ, вул. Мельникова, 79/81.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49 г.

Автореферат розісланий «27» серпня 2018 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
Л.О. Кожура**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Збройна агресія проти України обумовлює необхідність концептуальної розробки та запровадження воєнної політики України, яка має охопити як стратегію у цілому, так і окремі напрямки, зокрема, удосконалення мобілізаційної підготовки держави, порядок й особливості мобілізації.

Мобілізація – це комплекс заходів, що виконується державою для приведення економіки, Збройних Сил та інших державних інститутів до запровадження воєнного стану. Сучасна політична ситуація у країні не дає можливості ввести воєнний стан, оскільки при введенні воєнного стану заборонені поставки зброї, продукції подвійного призначення, а також фінансові інвестиції, яких сьогодні вкрай потребує держава. Саме тому виникає необхідність проведення часткових мобілізацій з метою підтримання обороноздатності держави та завершення операції об'єднаних сил. Часткова мобілізація вводиться з метою підтримання бойової та мобілізаційної готовності Збройних сил України та інших військових формувань на рівні, що гарантує адекватне реагування на загрози національній безпеці держави¹.

За останні роки в Україні було проведено вісім хвиль часткової мобілізації, кожного року по три черги протягом 210 діб, у результаті яких призвано 91 957 осіб. А у 2018 році планується призов у кількості 15 190 осіб. Обсяг видатків на одного призовника становить 3 тис 617,13 грн. Контракт у 2017-2018 роках уклало 66 000 військовослужбовців, з яких 7 300 – офіцери².

Зважаючи на активне застосування державою мобілізації, даний інститут потребує чіткої нормативно-правової регламентації, що приведе до повного захисту прав призовників під час проходження військової служби, наведення чіткого порядку в системі мобілізаційних ресурсів (облік, підготовка, перепідготовка мобілізованих; розрахунок мобілізаційної спроможності; створення запасів бойової техніки; розробка планів мобілізаційного розгортання в особливий період), узагальненої та якісної системи юридичної відповідальності за ухилення від виконання військового обов'язку тощо.

Теоретична основа дослідження. Сформульовані в роботі висновки та пропозиції ґрунтуються на досягненнях правової доктрини, зокрема, у сфері адміністративного права.

Вагомий внесок у дослідження адміністративно-правового регулювання мобілізації, а також правовідносин у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації зробили вчені військових наук: В. М. Телелим, Б. И. Семон, В. О. Косєвцов, Ю. Є. Репіло та інші.

¹ Про часткову мобілізацію. Указ Президента від 20 січня 2015 №113-19, Указ затверджено Законом України № 113 – VIII від 15 січня 2015// Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 6. – Ст. 42.

² Статистика Міністерства оборони України. URL: WWW/mil/gov.ua

При підготовці дисертації використано праці дослідників адміністративного права та процесу: В. Б. Авер'янова, С. С. Алексєєва, А. І. Берлача, Ю. П. Битяка, Т. О. Гуржія, Є. В. Доніна, С. В. Ківалова, Л. В. Ковалюк, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, О. Є. Користіна, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, Д. М. Лук'янця, Т. О. Мацелик, Р. С. Мельника, О. І. Миколенко, Н. П. Свиридюк, В. Г. Чорної, В. К. Шкарупи та інших фахівців.

Водночас адміністративно-правовому регулюванню мобілізації присвячено недостатньо уваги в сучасних наукових дослідженнях, в існуючих монографіях ці питання розглянуто лише фрагментарно. У науці адміністративного права комплексний аналіз адміністративно-правового регулювання мобілізації залишився поза увагою.

Таким чином, недостатня розробленість на теоретичному рівні цієї проблематики, наявність правових прогалин, а також необхідність проведення комплексного правового дослідження зумовили вибір теми дисертації.

Емпіричну базу дослідження становлять: статистичні дані Міністерства оборони України, Національної гвардії України за 2014–2017 рр.; результати соціологічного опитування громадян (314 осіб) щодо процедури та специфіки проведення часткових мобілізацій; політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали.

Нормативно-правову основу дослідження склали загальні та спеціальні нормативні джерела: Конституція України, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, проекти нормативних актів, що закріплюють особливості взаємодії Міністерства оборони України, Національної гвардії України з державними органами та органами місцевого самоврядування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до законів України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 р. №3543-ХІІ, «Про правовий режим воєнного стану» від 06 квітня 2000 р. № 1647-ІІІ, «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 р. № 2268-VІІІ; указів Президента України «Про Стратегію сталого розвитку України 2020» від 12 січня 2015 р. № 5/2015, «Про посилення контролю за діяльністю Збройних Сил України та інших військових формувань» від 14 лютого 2015 р. № 84/2015; Постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 р. № 442; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275. Тема дослідження відповідає Основним науковим напрямкам та найважливішим проблемам фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014–2018 рр., затвердженим постановою Президії Національної академії наук України від

20 грудня 2013 р. № 179 (п. 3.4.2.5.); основним напрямом наукових досліджень, передбачених Планами наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок ДНДІ МВС України на 2016–2018 рр.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Державного науково-дослідного інституту МВС України (протокол № 3 від 25 червня 2014 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу національного та міжнародного законодавства і практики його реалізації визначити особливості адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні, а також надати пропозиції й рекомендації щодо вдосконалення та підвищення ефективності зазначеного інституту.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі *завдання*:

- виокремити та охарактеризувати історичні етапи становлення та розвитку інституту мобілізації в Україні;

- розкрити зміст та визначити ознаки інституту мобілізації, сформулювати його поняття;

- виокремити види інституту мобілізації;

- з'ясувати сутність механізму адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні;

- проаналізувати нормативно-правове забезпечення мобілізації в Україні;

- дослідити систему державних органів та органів місцевого самоврядування як суб'єктів правовідносин у сфері мобілізації в Україні;

- проаналізувати міжнародний досвід та визначити напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні;

- визначити ефективність адміністративно-правового регулювання мобілізації;

- надати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавства, яким урегульовано інститут мобілізації.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері мобілізації.

Предмет дослідження – адміністративно-правове регулювання мобілізації в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є наукові методи, що використовувалися одночасно з метою забезпечення достовірності знань, вирішення поставлених цілей та завдань й обґрунтованості зроблених висновків і рекомендацій, зокрема: *діалектичний* – для дослідження теоретичних і нормативних положень щодо адміністративно-правового регулювання мобілізації (розділи 1–3); *класифікації та групування* – для класифікації видів мобілізації, виокремлення елементів механізму адміністративно-правового регулювання мобілізації (підрозділи 1.3, 2.1); *структурно-функціональний* – для структуризації системи суб'єктів публічного адміністрування мобілізації в Україні, дослідження сутності мобілізаційної підготовки (підрозділи 1.2, 2.2); *порівняльно-правовий* – для вивчення та порівняння міжнародного досвіду щодо адміністративно-правового регулювання мобілізації (підрозділ 3.1);

моделювання – для вироблення пропозицій стосовно удосконалення інституту мобілізації (підрозділи 1.2, 3.2); *соціологічний* – для здійснення анкетування громадян та аналізу його результатів (підрозділи 2.2); *компаративістики* – під час дослідження міжнародного досвіду адміністративно-правового регулювання мобілізації (підрозділ 3.1); *статистичний* – для аналізу та узагальнення емпіричної інформації, що стосується теми дисертації (підрозділи 2.2, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за своїм характером і змістом дисертація є однією з перших в Україні праць, що присвячена комплексному та системному дослідженню питання адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні. Конкретний внесок дисертанта в наукове розроблення положень адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне застосування, зокрема:

вперше:

- наведено дефініції «механізм адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні», «ефективність адміністративно-правового регулювання мобілізації» з обґрунтуванням особливостей елементного складу;

- виокремлено історичні періоди становлення та розвитку інституту мобілізації з визначенням характерних ознак та елементів правового регулювання;

- аргументовано необхідність запровадження інспекції з оцінки якості роботи військових комісаріатів, до функціональних обов'язків якої будуть належати функції щодо перевірки всіх напрямків роботи даного органу й фінансової звітності за всіма видами фінансування;

- обґрунтовано пропозиції щодо внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів, зокрема до законів України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про порядок ведення Єдиного держаного реєстру військовозобов'язаних»;

удосконалено:

- визначення понять «особливий період»; «мобілізаційна підготовка», «мобілізація», «адміністративно-правові відносини у сфері мобілізації», «юридичні факти у сфері мобілізації», «правова культура у сфері мобілізації в Україні», «акти застосування норм права мобілізації», «акти тлумачення норм права у сфері мобілізації»;

- підходи до виокремлення видів та підвидів інституту мобілізації;

- окремі положення щодо взаємодії публічної адміністрації у сфері проведення мобілізації;

дістали подальший розвиток:

- ознаки та особливості мобілізаційної підготовки та мобілізації;

- чинники, котрі повинні бути затверджені у відповідних нормативно-правових актах, що дасть можливість покращити рівень реалізації мобілізації на практиці;

– пропозиції стосовно імплементації в національне законодавство особливостей проведення мобілізації на основі вивчення міжнародного досвіду щодо адміністративно-правового регулювання у цій сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– правотворчості – результати дослідження містять ряд пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні;

– науково-дослідній роботі – під час досліджень загальнотеоретичних питань удосконалення адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні (акт впровадження від 13 лютого 2018 р.);

– освітньому процесі – під час підготовки та проведення занять із курсів «Адміністративний процес», «Адміністративне право і процес», «Актуальні проблеми адміністративної відповідальності» (акт впровадження від 20 березня 2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Наукові положення та висновки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки оприлюднено дисертантом у формі доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах: «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 15 березня 2018 р.); «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (м. Львів, 16–17 березня 2018 р.); «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 23–24 березня 2018 р.); «Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя» (м. Дніпро, 4–5 травня 2018 р.); «Стратегія екологічної безпеки України: соціально-економічний та правовий вимір» (м. Львів, 11 травня 2018 р.); «Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності» (м. Харків, 18–19 травня 2018 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації відображено в одинадцяти наукових статтях, з яких чотири – у журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у міжнародному науково-практичному журналі «Legea si Viata» (Республіка Молдова), шість тез доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (297 найменувань – на 20 сторінках) та двох додатків – на 4 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 238 сторінок, із них основний обсяг тексту – 205 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; охарактеризовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про їх апробацію та впровадження, а також щодо кількості публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ 1 «Мобілізація як об'єкт адміністративно-правового дослідження» складається із трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історичні етапи становлення та розвитку інституту мобілізації в Україні»* відображено результати дослідження історико-правових аспектів становлення мобілізації як правового інституту та зазначено, що його розвиток умовно можна поділити на вісім історичних періодів, а саме:

1. «Розвиток держав та державності Стародавнього сходу та Античності», який бере свій початок майже з I ст. до н. е. та закінчується у V ст. н. е., для якого було притаманним: класова система призиву для проходження служби у війську; мобілізаційна підготовка та мобілізація, що ґрунтувалися на підставі військових звичаїв та актів, які регулювали діяльність армії; наявність рабів та військових трофеїв; започаткування мобілізаційної підготовки професійного війська; розвиток інституту тилового забезпечення війська;
2. «Земсько-князівський», котрий охоплював проміжок часу з V ст. по XIV ст. У цей період: запроваджується механізм підготовки військових; у разі загрози існуванню держави за наказом князя, незалежно від віку, все чи майже все чоловіче населення держави призивалося до народного ополчення; регулярне військо забезпечувалося виконанням військової повинності (полюддя); не існувало актів, які б забезпечували проведення мобілізації;
3. «Українського козацтва» (поч. XV ст. – 1797 р.), для якого характерні формування системи органів, що здійснюють функції, принципово подібні до деяких функцій сучасних військових комісаріатів у частині призову та мобілізації військових сил; створення принципово нової військової організації суспільства; введення системи штрафів та інших покарань за порушення вимог щодо мобілізації; облік військовослужбовців за допомогою складання реєстру козаків; формування специфічного військового вишколу;
4. «Рекрутчина» – період історичного розвитку мобілізації та підготовки до неї, який охоплював проміжок часу з 1797 р. по 1874 р., для нього характерно: повна інтеграція козацького війська в російську імперську армію; зміна строку несення служби; формування нового механізму мобілізації громадян. Призов відбувався за сформованими призовними списками громадян; сформовано запас військовослужбовців на випадок війни; створено мобілізаційний резерв матеріальних запасів на випадок війни;
5. «Силової монархії» – період, який тривав з 1874 р. до 1917 р. Характеризувався запровадженням чіткого механізму загальної військової повинності у Російській імперії. У цей період інституту мобілізації були притаманні такі ознаки: установлення загального військового обов'язку населення; установлення загального військово-кінського обов'язку для населення; виокремлення комплексу заходів мобілізаційної підготовки держави; створення окремого комітету для підготовки даних про

мобілізацію; удосконалення комплектування військових частин військовозобов'язаними за територіальним принципом; 6. «Визвольної боротьби українського народу за незалежність» – тривав з 1917 по 1921 рр. У цей період інститут мобілізації формувався на основі досвіду Російської імперії, але досить повільно і не системно. Заходи мобілізаційної підготовки та мобілізації проводилися без належної організації та із значними недоліками, зумовленими післявоєнним часом, що призвело до втрати обороноздатності державних формувань і подальшого завоювання їх територій; 7. «Радянської доби» період охоплює часові рамки з 1922 по 1991 рр. має такі ознаки: збільшилось формування мобілізаційної спроможності держави; розроблено та упорядковано систему заходів з мобілізаційної підготовки та мобілізації економіки; сформовано систему мобілізаційно-облікових органів; удосконалено мобілізаційне планування; заходи мобілізаційної підготовки та мобілізації охопили всі інститути держави; 8. «Сучасна Україна». Через події 2014–2018 рр. наша держава перейшла на активну стадію розвитку інституту мобілізаційної підготовки і мобілізації у зв'язку з проведенням антитерористичної операції.

У підрозділі 1.2 «Теоретичні підходи до розуміння змісту та ознак інституту мобілізації» встановлено, що термін «мобілізація» нерозривно пов'язаний з поняттям мобілізаційної підготовки, яка проводиться в мирний час для забезпечення проведення мобілізації під час особливого періоду. Мобілізаційна підготовка проводиться завчасно та згідно з розробленим та затвердженим мобілізаційним планом держави. Якісно розроблена мобілізаційна підготовка є фундаментальним підґрунтям для проведення мобілізації. Дослідження сутності явища дало можливість автору запропонувати власну дефініцію терміна *мобілізаційна підготовка*, під яким розуміється складова частина системи планованих та завчасних загальнодержавних організаційних, політичних, економічних, фінансових, соціальних, правових заходів оборони держави, котрі здійснюються в мирний час (за винятком здійснення часткової мобілізації, коли заходи з мобілізаційної підготовки здійснюються разом з частковою мобілізацією) з метою: по-перше, підготовки національної економіки, суб'єктів публічної адміністрації до функціонування в умовах особливого періоду; по-друге, підготовки до воєнного часу Збройних сил України, інших законних військових формувань, а також правоохоронних органів до виконання власних обов'язків в умовах військового стану; по-третє, підготовка до збройного захисту від можливої агресії; по-четверте, методологічне розроблення та навчання населення повноцінного функціонування в особливий період; по-п'яте, проведення комплексних навчань з мобілізаційного розгортання і виконання мобілізаційних планів; по-шосте, міжнародне співробітництво в галузі мобілізаційної підготовки.

Відповідно *мобілізація* – це комплексне та системне явище розроблених, підготовлених та запроваджених державних заходів щодо оборони держави в особливий період з метою: по-перше, підготовки національної економіки, суб'єктів публічної адміністрації до функціонування

в умовах особливого періоду; по-друге, підготовки до воєнного часу Збройних сил України, інших законних військових формувань, а також правоохоронних органів до виконання власних обов'язків в умовах військового стану; по-третє, утримання страхового фонду документації на озброєння і військову техніку, цивільну продукцію, об'єкти, які є національним надбанням; по-четверте, призов громадян за вже існуючими мобілізаційними списками з військово-обліковими спеціальностями для комплектування Збройних сил, інших військ, військових формувань у період мобілізації; по-п'яте, впровадження системних форм та заходів, що дадуть можливість забезпечити життєдіяльність населення в особливий період.

У підрозділі 1.3 «Видова характеристика інституту мобілізації» доведено, що на сьогодні існує велика кількість видів мобілізації, які утворюють складну систему, представлену у вигляді класифікаційних об'єднань видів та підвидів. *Соціальна мобілізація* характеризується концентрацією можливостей населення для досягнення певної мети, вирішення питання, задоволення відповідного інтересу, а також подолання надзвичайних природних і неприродних стихійних катаклізмів. *Політична мобілізація* класифікується: за участю мас – масова, тотальна, часткова; за організацією – конструктивна, вимушена (стихійна); за призначенням – протестна, захисна; за типами політичних режимів – авторитарна, змагальна, позитивна. *Військова мобілізація* залежно від загроз національній безпеці України може бути загальна, часткова, цільова; залежно від умов обстановки мобілізації Збройних сил України – відкрита та прихована. *Економічна мобілізація* – переведення економіки на воєнний стан з метою забезпечення військових потреб щодо ведення бойових дій. Їй притаманне перенаправлення векторів економіки на користь воєнної промисловості. *Мобілізація з надзвичайного стану*: природна; техногенна; комбінована.

Розділ 2 «Механізм адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Елементи механізму адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні» зазначено, що адміністративно-правове регулювання у сфері мобілізації реалізується шляхом застосування системного та збалансованого механізму. Дослідивши поняття та особливості механізму правового регулювання, дисертант запропонував авторське розуміння механізму адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні. Зміст зазначеного механізму досліджується на основі аналізу його елементів: 1) норм права; 2) правових відносин; 3) юридичних фактів; 4) правової культури; 5) законності; 6) актів реалізації норм права; 7) актів тлумачення норм права. Розглянувши сутність та особливості цих елементів, запропоновано авторські дефініції, що характеризують механізм адміністративно-правового регулювання мобілізації. А саме: *адміністративно-правове регулювання сфери мобілізації* – це спрямований вплив на відносини, що виникають у сфері мобілізації, який здійснюється публічною адміністрацією шляхом застосування юридичних норм та індивідуальних приписів, що визначають права та обов'язки суб'єктів

мобілізаційних відносин; *адміністративно-правові відносини в сфері мобілізації* – це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини у сфері мобілізації, суб'єкти яких взаємодіють на підставі встановлених власних прав і обов'язків; *юридичні факти у сфері мобілізації* – це конкретні життєві обставини, наслідками яких є виникнення, перенесення, припинення, збереження або зміна правовідносин у сфері мобілізації; *правова культура у сфері мобілізації в Україні* – це система духовних і матеріальних цінностей у сфері мобілізації, котрі сформувалися під час розвитку держави та впливають на загальнолюдські правові цінності суб'єктів мобілізації. Водночас *законність у сфері мобілізації* – це комплексне правове явище, яке включає в себе створення закону та реалізацію його норм у сфері мобілізації. *Акти застосування норм права з регулювання мобілізації* – це індивідуальні правові акти-волевиявлення (рішення) компетентного суб'єкта публічної адміністрації або посадової особи, які на основі юридичних норм установлюють (змінюють, припиняють) права і обов'язки суб'єктів мобілізації або міру їх відповідальності за вчинене правопорушення. Тоді *акт тлумачення норм права в сфері мобілізації* – це акт-документ у сфері мобілізації, виданий уповноваженим суб'єктом публічної адміністрації, у якому містяться роз'яснення змісту і порядку застосування правової норми щодо порядку проведення мобілізації.

Завдяки збалансованій роботі елементів механізму адміністративно-правового регулювання мобілізації створюється підґрунтя, необхідне для організації та управління діяльністю учасників мобілізаційних відносин і досягнення фактичних цілей проведення мобілізації.

У підрозділі 2.2 «*Нормативно-правове регулювання мобілізації в Україні*» встановлено, що предметом адміністративно-правового регулювання мобілізації є відносини державних органів та органів місцевого самоврядування щодо здійснення ними мобілізаційної підготовки та мобілізації і виконання громадянами військового обов'язку. Узявши за основу класифікацію нормативно-правових актів за характером компетенції органів публічної адміністрації, що видають акти загального, галузевого, функціонального управління, дисертант розглянув систему нормативно-правових актів, якими урегульована мобілізація.

Наголошено на об'єктивній необхідності систематизації законодавства України, яким урегульовано інститут мобілізації, з метою запобігання дублюванню в правовому регулюванні мобілізаційної підготовки та мобілізації; уникнення протиріч; створення відокремленої системи норм, що адекватно відображає сформовану систему суспільних відносин у цій сфері; оптимізації діяльності державних органів та їх посадових осіб щодо цієї діяльності; створення належної системи гарантій захисту прав і свобод людини. Доводиться, що удосконалення інституту мобілізації має здійснюватись шляхом нормативно-правового закріплення понять «мобілізаційна система», «суб'єкти мобілізаційної системи», «об'єкти мобілізаційної системи», «система мобілізаційної підготовки» виділення їх особливих рис, умов і процедур здійснення.

У підрозділі 2.3 «Державні органи та органи місцевого самоврядування як суб'єкти правовідносин у сфері мобілізації в Україні» визначено, що до суб'єктів адміністративно-правового регулювання мобілізації слід віднести: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади (Міністерство оборони України, Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, Міністерств внутрішніх справ України тощо), військові комісаріати, місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування.

Установлено, що, окрім введення Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних, необхідно запроваджувати інспекції з оцінки якості роботи військових комісаріатів, котрі мали б повноваження по перевірці всіх напрямків роботи військових комісаріатів і фінансову звітність за всіма видами їх фінансування, що зменшить рівень корупції в цих органах.

Обґрунтовано, що підприємства зобов'язані самостійно двічі на рік (до 20 червня і до 20 грудня) подавати інформацію про наявність і технічний стан транспортних засобів, а також дані про співробітників, які працюють на цьому транспорті. Окрім того, підприємства, установи та організації повинні надавати повідомлення про зміну облікових даних призовників і військовозобов'язаних, прийнятих на роботу чи звільнених із роботи на паперових носіях у двох екземплярах, на одному з яких працівником відповідного районного (міського) військового комісаріату здійснюється надпис про отримання, або рекомендованим листом із копією опису вкладення та повідомленням про вручення.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Міжнародний досвід щодо адміністративно-правового регулювання мобілізації» на основі аналізу напрацювань у галузі науки права запропоновано визначення міжнародного досвіду адміністративно-правового регулювання мобілізації як сукупність знань, умінь та навичок, що можуть бути використані суб'єктом мобілізації для покращення результату зазначеної діяльності, що відбуваються під впливом факторів зовнішнього середовища.

Зокрема, автором досліджено досвід Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, Іспанії, Румунії, Куби, Ізраїлю, країн – колишніх республік Радянського Союзу (Білорусії, Казахстану, Росії, Азербайджану тощо), а також Китайської Народної Республіки та Сполучених Штатів Америки, Канади щодо комплектування резерву діючої армії та проведення мобілізації. Доведено, що запровадження заходів, які активно використовуються у міжнародній мобілізаційній практиці, лише покращить діяльність інституту мобілізації в Україні. Тож, необхідно привести армію, її структурні частини у відповідність до сучасних світових стандартів, які відповідають вимогам ведення сучасного бою або протидії технологічним катастрофам, природним аномаліям; внести зміни до організаційно-штатних розкладів діючої армії та наявного резерву, запровадити дієві механізми необхідності ротаційних змін військовослужбовців, які зведуть до мінімуму навантаження діючих

армійських підрозділів; затвердити нові та сучасні плани дій армійських підрозділів в умовах надзвичайних ситуацій, щоб терміни розгортання діючих і резервних частин і підрозділів були приведені у відповідність одне до одного; необхідно розробити плани бойового розгортання частин і підрозділів щодо часу, комплектації та підготовки, зробивши це основою оперативного та мобілізаційного планування; реорганізувати застарілі підходи до комплектування підрозділів Національної гвардії, де призвані резервісти розміщуються разом з кадровими військовими, оскільки саме резервісти не можуть у повному обсязі показати стандартну бойову майстерність і потребують підсилення бойового досвіду в умовах бойових дій, що зменшить їх втрати. Щодо надзвичайних ситуацій, техногенних катастроф, природних катаклізмів, то резерв необхідно задіювати на короткий термін. Відповідно встановити, що за бажанням можливо продовжити тривалість терміну перебування у бойових частинах на умовах належного грошового забезпечення; на законодавчому рівні запровадити систему грошового забезпечення, винагород мотиваційних впливів та механізм їх чіткої реалізації за виявлене бажання подальшого перебування на дієвій службі резервістів, а також перебування у гарячих точках. Установити соціальні гарантії щодо пільг та медичного обслуговування, пенсійного забезпечення у разі виходу на пенсію за вислугою років, або поранення, по втраті годувальника тощо. Передбачити на державному рівні гарантійну умову щодо виплат військовослужбовцям гідного грошового забезпечення та надбавок, а також надання пільг, якщо країні доведеться порушити підписаний із ними соціальний контракт, що є найважливішою частиною принципу добровільного комплектування збройних сил.

У підрозділі 3.2 «Ефективність адміністративно-правового регулювання мобілізації» зазначено, що ефективність публічного адміністрування публічної адміністрації в різних сферах та інститутах визначається, по-перше, соціально-політичними результатами та величиною економічного ефекту від зазначеної діяльності, що базується на таких показниках ефективності, як оцінювання запроваджених технологій та процедур, що коригуються відповідно до отриманих даних ефективності та результату. Установлено, що ефективність діяльності публічної адміністрації – це кількісно-якісні показники, котрі виникають у результаті реалізації владних повноважень компетентних суб'єктів, що діють від імені держави, а також надають публічні послуги населенню, і відображають обсяг реалізації цілей, покладених в основу публічно-правових зобов'язань. Здійснивши аналіз понять *ефективність та результативність публічної адміністрації* у дисертації запропоновано дефініції термінів «ефективність адміністративно-правового регулювання» та «ефективність адміністративно-правового регулювання мобілізації».

Установлено, що стан ефективності адміністративно-правового регулювання мобілізації сьогодні має досить багато чинників, котрі повинні бути затверджені у відповідних нормативно-правових актах. Відповідно мобілізація буде більш ефективною у випадках, коли буде розроблено та

запроваджено науково-практичне системне підґрунтя щодо його організації. Окрім того, обґрунтованим є запровадження військових інспекцій з оцінки якості роботи військових комісаріатів та військових частин; розроблення вимог та стандартів щодо комплектування військових частин за різних умов; розроблення системи мотиваційних заходів для військовослужбовців, підвищення заробітної плати, соціального захисту тощо.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та вирішення наукового завдання, що полягало в комплексному правовому аналізі адміністративно-правового регулювання мобілізації та виокремленні на цій основі відповідних теоретичних новел і практичних рекомендацій щодо вдосконалення низки положень нормативно-правових актів. Найбільш важливими є такі:

1. Інститут мобілізації мав складний шлях становлення та розвитку, який поділено на періоди, що відображають поступовий характер отримання системності та цілісності. Перший період 1. «Розвиток держав та державності Стародавнього сходу та Античності», який бере свій початок майже з I ст. до н.е. та закінчується у V ст. н. е.; 2. «Земсько-князівський», котрий охоплював проміжок часу від V ст. по XIV ст.; 3. «Українського козацтва» (поч. XV ст. – 1797 р.); 4. «Рекрутчина» – період історичного розвитку мобілізації та підготовки до неї, який охоплював проміжок часу з 1797 р. по 1874 р.; 5. «Силової монархії» – період, який тривав з 1874 р. до 1917 р.; 6. «Визвольної боротьби українського народу за незалежність» – тривав з 1917–1921 рр.; 7. «Радянської доби» період охоплює часові рамки з 1922 по 1991 рр.; 8. «Сучасна Україна» період 2014–2018 рр., коли наша держава перейшла на активну стадію розвитку інституту мобілізаційної підготовки і мобілізації у зв'язку з проведенням антитерористичної операції.

2. Мобілізація – це комплексне та системне явище розроблених, підготовлених та запроваджених держаних заходів щодо оборони держави в особливий період з метою: по-перше, підготовки національної економіки, суб'єктів публічної адміністрації до функціонування в умовах особливого періоду; по-друге, підготовки до воєнного часу Збройних сил України, інших законних військових формувань, а також правоохоронних органів до виконання власних обов'язків в умовах військового стану; по-третє, утримання страхового фонду документації на озброєння і військову техніку, цивільну продукцію, об'єкти, які є національним надбанням; по-четверте, призов громадян за вже існуючими мобілізаційними списками з військово-обліковими спеціальностями для комплектування Збройних сил, інших військ, військових формувань у період мобілізації; по-п'яте, впровадження системних форм та заходів, що дадуть можливість забезпечити життєдіяльності населення в особливий період.

3. Виділено та охарактеризовано окремі види та підвиди інституту мобілізації: *соціальна мобілізація*: концентрація спроможності населення для досягнення певної мети, вирішення питання, задоволення відповідного інтересу, а також подолання надзвичайних природних і неприродних стихійних катаклізмів; *політична мобілізація*: за участю мас – масова, тотальна, часткова; за організацією – конструктивна, вимушена (стихійна); за призначенням – протестна, захисна; за типами політичних режимів – авторитарна, змагальна, позитивна; *військова мобілізація*: залежно від загроз національній безпеці України – загальна, часткова, цільова; залежно від умов обстановки мобілізації Збройних сил України – відкрита та прихована; *економічна мобілізація*: переведення економіки на воєнний стан з метою забезпечення військових потреб щодо ведення бойових дій; *мобілізація з надзвичайного стану* – природна; техногенна; комбінована.

4. На основі аналізу особливостей елементів механізму адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні (норми права, правові відносини, юридичні факти, правова культура, законність, акти реалізації норм права, акти тлумачення норм права), з'ясовано його сутність та сформульовано визначення як *системи* адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері мобілізації.

5. На основі класифікації нормативно-правових актів за характером компетенції органів публічної адміністрації, що видають акти загального, галузевого, функціонального управління, проаналізовано систему нормативно-правових актів, якими урегульована мобілізація в Україні. Наголошено на об'єктивній необхідності систематизації законодавства у цій сфері та нормативно-правового закріплення понять «мобілізаційна система», «суб'єкти мобілізаційної системи», «об'єкти мобілізаційної системи», «система мобілізаційної підготовки», виділення їх особливих рис, умов і процедур здійснення.

6. Досліджено систему державних органів та органів місцевого самоврядування як суб'єктів правовідносин у сфері мобілізації в Україні. Зроблено висновок, що існуюча система публічного адміністрування у зазначеній сфері характеризується складністю та ієрархічністю, наявністю підсистем та рівнів, водночас з недостатнім рівнем правового забезпечення для оптимального публічного адміністрування в цій сфері. Запропоновано для усунення проблем несистематизованості, дублювання функцій суб'єктів проведення мобілізації, доповнити закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію в Україні» Главою 4 «Суб'єкти, що забезпечують мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

7. З урахуванням міжнародного досвіду адміністративно-правового регулювання мобілізації запропоновано низку заходів щодо покращання правового механізму регулювання мобілізації в Україні, зокрема, задля підвищення якості резерву необхідно привести у відповідність діючі норми сучасним світовим стандартам, які відповідають вимогам ведення сучасного бою або протидії технологічним катастрофам, природним аномаліям;

запровадити дієві механізми необхідності ротаційних змін військовослужбовців, які зведуть до мінімуму навантаження діючих армійських підрозділів; затвердити нові та сучасні плани дій армійських підрозділів в умовах надзвичайних ситуацій; необхідно розробити плани бойового розгортання частин і підрозділів щодо часу, комплектації та підготовки, зробивши це основою оперативного та мобілізаційного планування; реорганізувати застарілі підходи до комплектування підрозділів Національної гвардії України; на законодавчому рівні запровадити систему грошового забезпечення, винагород, мотиваційних впливів та механізм їх чіткої реалізації за виявлене бажання продовжити перебування на дієвій службі резервістів, а також перебування у гарячих точках. Установити соціальні гарантії щодо пільг та медичного обслуговування, пенсійного забезпечення у разі виходу на пенсію за вислугою років, або поранення, по втраті годувальника тощо.

8. Ефективність адміністративно-правового регулювання мобілізації – це результат, що виникає від застосування заходів, затверджених нормативно-правовими актами, у зв'язку з введенням надзвичайного чи військового стану всередині країни або за її межами, для переведення економіки, Збройних сил України, військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

9. У результаті дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання мобілізації доведена необхідність змін та доповнень до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», запропоновано доповнити такими пунктами та дефініціями: «особливий період», «мобілізація», «мобілізаційна підготовка», Гл. 4 «Суб'єкти, що забезпечують мобілізаційну підготовку та мобілізацію». П.3–4 у ст. 21 Розділ 4. До порядку ведення Єдиного держаного реєстру військовозобов'язаних внести зміни до п.6.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Іванченко В. А. Класифікація мобілізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. №30. Т.1 С. 125–128.
2. Іванченко В. А. Недоліки законодавчих актів, якими урегульовано відносини в сфері мобілізації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. №6 (21). Т.2. С. 53–57.
3. Іванченко В. А. Повноваження та компетенція центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення та організації мобілізації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. №2. Т. 1. С. 60–63.

4. Іванченко В. А. Чинники ефективності адміністративно-правового регулювання мобілізації. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. №1. Т. 1. С. 201–206.
5. Иванченко В. А. Общая характеристика подзаконных нормативно-правовых актов, которыми урегулированы отдельные вопросы мобилизации. *Legea și viața*. 2018. № 5. С. 73–77.
6. Іванченко В. А. Поняття механізму адміністративно-правового регулювання сфери мобілізаційної підготовки та мобілізації // Права людини та публічне врядування : збірник матеріалів всеукр. форуму (м. Чернівці, 15 березня 2018 р.). Чернівці : Технодрук, 2018. С. 136–139.
7. Іванченко В. А. Вплив козацтва на мобілізацію населення : Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16–17 березня 2018 р.). Львів : Західноукраїнська громадська організація «Центр правничих ініціатив», 2018. С. 73–76.
8. Іванченко В. А. Радянський період розвитку мобілізації : Правова система України : сучасні тенденції та фактори розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23–24 березня 2018 р.). Запоріжжя : ГО «Істина», 2018. С. 71–74.
9. Іванченко В. А. Особливості здійснення мобілізації в Німеччині та Великобританії : Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 4–5 травня 2018 р.). Дніпро : ГО «Правовий Світ», 2018. С. 59–61.
10. Іванченко В. А. Міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання мобілізації в США : Сучасні проблеми розвитку державності та напрями їх вирішення через призму правотворчої діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18–19 травня 2018 р.). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2018. С. 28–34.
11. Іванченко В. А. Соціальна мобілізація як дієвий інструмент забезпечення екологічної безпеки : Стратегія екологічної безпеки України : соціально-економічний та правовий вимір : матеріали III Круглого столу (м. Львів, 11 травня 2018 р.). Львів : Навчально-науковий Інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка», 2018. С. 123–126.

АНОТАЦІЯ

Іванченко В. А. Адміністративно-правове регулювання мобілізації в Україні – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право, інформаційне право. – Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2018.

Здійснюючи аналіз системи нормативно-правових актів, якими регулюється мобілізаційна підготовка і мобілізація автор довів, що

адміністративно-правове регулювання сфери мобілізації – це спрямований вплив на відносини, що виникають у сфері мобілізації, який здійснюється публічною адміністрацією шляхом застосування юридичних норм та індивідуальних приписів, що визначають права та обов'язки суб'єктів мобілізаційних відносин.

Автором розкрито зміст та елементи механізму адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні. Охарактеризовано нормативно-правове регулювання мобілізації в Україні. Визначено повноваження та компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування як суб'єктів регулювання мобілізації в Україні.

З метою визначення шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання мобілізації в Україні досліджено міжнародний досвід щодо адміністративно-правового регулювання мобілізації та виокремлено чинники ефективності адміністративно-правового регулювання мобілізації.

Ключові слова: мобілізаційна підготовка, мобілізація, військові частини, Збройні сили України, комплектація, підготовка, бойові операції, агресія, військовослужбовці, військовозобов'язані, план.

АННОТАЦІЯ

Иванченко В.А. Административно-правовое регулирование мобилизации в Украине. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 административное право и процесс; финансовое право, информационное право. Государственное высшее учебное заведение «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана». – Киев, 2018.

В ходе проведенного автором диссертационного исследования проанализировано содержание понятий *мобилизационная подготовка* и *мобилизация*. Доказано, что мобилизационная подготовка проводится заблаговременно, согласно разработанному и утвержденному мобилизационному плану государства. Мобилизация – это составная часть системы планомерных и заблаговременных общегосударственных организационных, политических, экономических, финансовых, социальных, правовых мер обороны государства, которые осуществляются в мирное время (за исключением осуществления частичной мобилизации, когда меры по мобилизационной подготовке осуществляются вместе с частичной мобилизацией). Выделены виды мобилизации: социальная мобилизация; политическая мобилизация; экономическая мобилизация (по назначению – протестная, защитная; по типам политических режимов – авторитарная, соревновательная, положительная; в зависимости от угроз национальной безопасности Украины – общая, частичная, целевая; в зависимости от условий обстановки мобилизации Вооруженных сил Украины – открытая и

скрытая); мобилизация по чрезвычайному положению – естественная; техногенная; комбинированная.

Доказано, что административно-правовое регулирование сферы мобилизации – это направленное воздействие на отношения, возникающие в сфере мобилизации, которое осуществляется публичной администрацией путем применения юридических норм и индивидуальных предписаний, определяющих права и обязанности субъектов мобилизационных отношений.

Элементами механизма административно-правового регулирования мобилизации являются: административно-правовые отношения в сфере мобилизации – урегулированные нормами административного права общественные отношения в сфере мобилизации, субъекты которых взаимодействуют на основании установленных собственных прав и обязанностей; юридические факты в сфере мобилизации – конкретные жизненные обстоятельства, последствиями которых является возникновение, перенос, прекращение, сохранение или изменение правоотношений в сфере мобилизации; правовая культура в сфере мобилизации в Украине – система духовных и материальных ценностей в сфере мобилизации, которые сформировались во время развития государства и влияют на общечеловеческие правовые ценности субъектов мобилизации; законность в сфере мобилизации – комплексное правовое явление, которое включает в себя создание закона и реализацию его норм в сфере мобилизации; акты применения норм права по регулированию мобилизации – индивидуальные правовые акты-волеизъявление (решение) компетентного субъекта публичной администрации или должностного лица, которые на основе юридических норм устанавливают (изменяют, прекращают) права и обязанности субъектов мобилизации или меру их ответственности за совершенное правонарушение. Акт толкования норм права в сфере мобилизации – это акт-документ в сфере мобилизации, выданный уполномоченным субъектом публичной администрации, в котором содержатся разъяснения содержания и порядка применения правовой нормы о порядке проведения мобилизации.

В результате исследования опыта США, Канады, Франции, Германии и других стран предложено имплементировать следующие мероприятия уже существующей практики по улучшению качества организации резерва действующей Украинской армии: необходимо привести армию и ее структурные части в соответствие современным мировым стандартам, соответствующих требованиям ведения современного боя или противодействия технологическим катастрофам, естественным аномалиям; внести изменения в организационно-штатные расписания действующей армии и существующего резерва; ввести действенные механизмы необходимости ротационных изменений военнослужащих, которые сведут к минимуму нагрузку действующих армейских подразделений; утвердить новые и современные планы действий армейских подразделений в условиях чрезвычайных ситуаций, чтобы сроки развертывания действующих и резервных частей, подразделений были приведены в соответствие друг другу; разработать планы боевого развертывания частей и подразделений по

времени, комплектации и подготовке, сделав это основой оперативного и мобилизационного планирования; реорганизовать устаревшие подходы к комплектованию подразделений Национальной гвардии Украины; на законодательном уровне ввести систему денежного обеспечения, вознаграждений мотивационных воздействий и механизм их четкой реализации за проявленное желание увеличения пребывания на действенной службе резервистов, а также пребывание в горячих точках.

Эффективность административно-правового регулирования мобилизации – это результат, который возникает в результате принятия мер, утвержденных нормативно-правовыми актами, в связи с введением чрезвычайного или военного положения внутри страны или за ее пределами, для перевода экономики, Вооруженных сил Украины, военных формирований, сил гражданской защиты, предприятий, учреждений и организаций на функционирование в условиях особого периода, а также выполнение гражданами Украины своего конституционного долга по защите Отечества, независимости и территориальной целостности Украины.

Ключевые слова: мобилизационная подготовка, мобилизация, воинские части, Вооруженные силы Украины, комплектация, подготовка, боевые операции, агрессия, военнослужащие, военнообязанные, план.

SUMMARY

Ivanchenko V.A. Administrative-legal regulation of mobilization in Ukraine. – Qualifying scientific work on the manuscripts' rights.

Thesis for obtaining Doctor of Philosophy in Law by specialty 12.00.07 – «Administrative law and process; financial law; information law».– State Higher Educational Establishment «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv, 2018.

Carrying out an analysis of the system of legal acts regulating mobilization preparation and mobilization, the author proved that the administrative-legal regulation of mobilization is a directed influence on relations in the field of mobilization carried out by public administration by applying legal norms and individual requirements that determine the rights and obligations of mobilization relations' subjects.

The author discovers the content and elements of the mechanism of administrative and legal regulation of mobilization in Ukraine. The regulatory and legal regulation of mobilization in Ukraine is described. The powers and competence of state bodies and bodies of local self-government as subjects of regulation of mobilization in Ukraine are determined.

In order to identify ways to improve the administrative and legal regulation of mobilization in Ukraine, international experience regarding the administrative and legal regulation of mobilization has been researched and the factors of the effectiveness of the administrative and legal regulation of mobilization have been identified.

Key words: mobilization preparation, mobilization, military units, the Armed Forces of Ukraine, equipment, training, combat operations, aggression, servicemen, persons in charge of military service, plan.